

Rodbina Auerspergi

V zbirki *Thesaurus memoriae*, *Series Dissertationes* je Založba ZRC v soizdajateljstvu z Zgodovinskim inštitutom Milka Kosa ZRC SAZU izdala že peto knjigo, tokrat obsežno monografijo Auerspergi. Po sledih mogočnega tura avtorja dr. Mihe Preinfalka. Knjiga obsega 655 strani večjega formata, besedilo pa bogati okoli 500 fotografij.

Poglavitni namen avtorjevega raziskovanja je bil predstaviti rodbino Auersperg v času in prostoru. Zanimanje za Auersperge ni pojav današnjih časov, temveč je staro več stoletij, pa vendar kljub svoji skoraj tisočletni navzočnosti v srednjeevropskem prostoru do zdaj še niso bili deležni sintetične in analitične obdelave, ki bi rodbino zajela kot celoto. Po-

leg tega večina del, v katerih nastopajo Auerspergi, vsebuje številne netočnosti in pomanjkljivosti, zaradi česar je lahko popačena tudi slika širšega zgodovinskega dogajanja. Avtor je zato s svojo raziskavo želel enkrat za vselej razjasniti (pogosto zapletena) sorodstvena razmerja v tej rodbini, in to ne le v liniji, ki se nanaša na Kranjsko, temveč je v raziskavo zajel celotno rodbino, tudi njen spodnjeavstrijski in knežji del. Raziskovanje je utemeljeno na obsežni literaturi, bistveni del pa predstavlja arhivsko gradivo iz številnih srednjeevropskih javnih in zasebnih arhivov.

Tri rodbinske linije

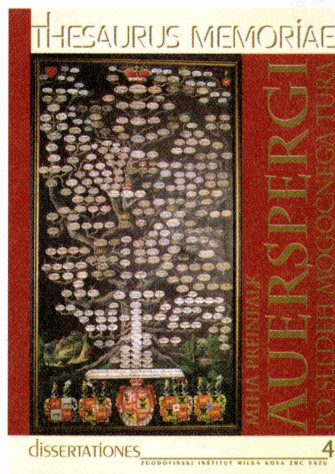
Sama zasnova monografije je zelo preprosta: rodbini Auersperg oziroma njenim posameznim članom sledi kronološko od prve omembe v virih leta 1162 (oziroma 1062) pa do današnjega časa. Čeprav je avtor s svojim raziskovanjem posegel tudi v 20. in celo 21. stoletje, je težišče dela omejeno s koncem prve svetovne

vojne, razpadom avstro-ogrške monarhije in formalno odpravo plemstva. Rodbina je po tem obdobju predstavljena le v nekaj najtemeljnejših potezah, ki so potrebne za razumevanje njene današnje podobe, njenega današnjega položaja.

Prvi del zajema rodbino v srednjem veku. Avtor razgrne številne teorije o mogočem izvoru Auerspergov in skuša najti zrno resnice

v srednjeveških legendah, povezanih s turjaško rodbino. Njegove ugotovitve glede genealoške podobe Turjaških, ki temeljijo predvsem na arhivskem gradivu, prinašajo povsem drugačno sliko od do zdaj uveljavljene. Zaradi specifičnosti raziskovanja in predstavljanja srednjeveške zgodovine je zgodovina rodbine do okoli leta 1500 zajeta v posebno poglavje, čeprav bi lahko kontinuiteto glavne veje s Turjaka vlekli nepretrgano od 13. stoletja do danes.

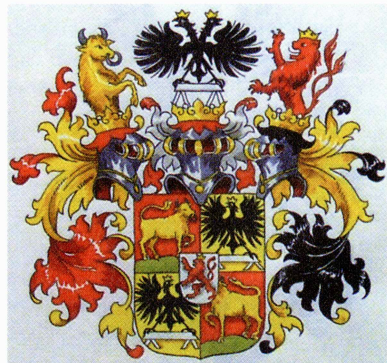
Novoveški sklop je razdeljen na tri dele, od katerih vsak zajema eno od treh glavnih linij – kranjsko, knežjo in avstrijsko. Vsak del pa je razdeljen še na več poglavij, v katerih so predstavljene posamezne veje vsake linije, ki se imenujejo po gospodstvih oziroma gradovih, kjer je omenjena veja (vsaj v začetku) živela. Pogosto se je namreč zgodilo, da so člani neke veje prodali svoje izvorno gospostvo oziroma grad, vendar se je poimenovanje celotne veje po izvorni posesti kljub temu ohranilo.

Skazi podobo posameznika

Sledi še leksikalni del monografije, v katerem so po abecednem vrstnem redu s temeljnimi podatki predstavljeni vsi člani rodbine Auersperg od 12. do 21. stoletja. Za plastičen prikaz posesti in razprostranjenosti Auerspergov je avtor v svojo raziskavo vključil obsežno družinsko debelo (40 rodovnikov), bogato slikovno

meznika znotraj rodbine, raziskati njegovo osebno usodo, predstaviti ga/jo z njegove/njene človeške plati, razkriti, kakšna oseba se skriva za imenom iz zaprašenih arhivskih dokumentov in s starih portretov. S tem je ustvaril mozaik človeških usod, ki v končni fazi razkrijejo podobo rodbine kot celote. Tu ne gre le za golo "tabloidno" razgaljanje človeške intime. Odločitve in življenjska pot nekega posameznika pogosto ostajajo skriti zunanjemu opazovalcu, če ta ne pozna ozadja zgodbe. Zgodovina ni nič drugega kot naključni splet okoliščin, mozaik usod posameznikov, ki jih je usoda pripeljala ob istem času na isto mesto. Za vsako človeško odločitvijo, najsi gre za visoko politiko ali vsakodnevno življenje, se skrivajo človeške želje in potrebe, upi in strahovi, ljubezen in so-

Grb kranjske linije grofov Auerspergov

gradivo in zemljevide, na katerih je prikazano, kje je bila njihova posest in kako so bili razprostranjeni.

Eno najpogostejših vprašanj, ki jih je avtor slišal pri svojem raziskovanju, je, zakaj se je lotil prav te teme. Zakaj prav Auerspergi? "Priznati moram, da je bilo to pravzaprav naključje," je pojasnil pri predstavitvi knjige.

Prvič se je s turjaško družino srečal pred leti, ko je na pobudo svojega mentorja, prof. Dušana Kosa, za diplomsko nalogo raziskal računsko knjigo s turjaškega gospodstva iz leta 1515. Takrat je videl, da Auerspergi, čeprav ena najznamenitejših plemiških družin s slovenskega prostora, znanstveno pravzaprav še niso obdelani kot celota. Res je sicer zanimanje zanje staro več stoletij, toda dela, ki so razkrivala drobce iz bogate turjaške zgodovine, so bila v veliki meri zastarela, pomanjkljiva in celo netočna. Zato je želel s svojo raziskavo dokončno razjasniti (pogosto zapletena) sorodstvena razmerja v omenjeni rodbini, pri tem pa se ni omejil le na Kranjsko, temveč je v raziskavo zajel celotno rodbino, tudi njen spodnjeavstrijski in knežji del.

Princip, ki ga je ubral pri raziskovanju družine kot celote, v ospredje pravzaprav postavlja posameznika. Na ta način je najprej želel predstaviti (kolikor so pač dopuščali uporabljeni viri) vsakega posameznika

vraštvo. In bistvo razumevanja zgodovine je prav poznavanje teh dejstev.

Nova odkritja

Temelj Preinfalkovega raziskovanja tvori obsežna literatura, bistveni del pa predstavlja arhivsko gradivo iz številnih srednjeevropskih arhivov. Testamenti, zapuščinski inventarji, graščinski in rodbinski arhivi, listine, arhivi različni institucij in oblasti, imenjske knjige, deželne deske, rokopisi, urbarji, genealoške

Dr. Miha Preinfalk, rojen 1974, je začel študirati zgodovino leta 1993 na ljubljanski filozofski fakulteti. Že med študijem se je posvečal samostojnemu raziskovalnemu delu s področja genealogije. Leta 1996 se je udeležil poletne univerze v Bovcu, kjer je sodeloval z referatom Tromeja v očeh Baltazarja Hacqueta. Za diplomsko nalogo z naslovom Računska knjiga Hansa Mordaxa, popis izdatkov na gospodstvu Turjak v letih 1514–1515 je leta 2000 prejel študentsko Prešernovo nagrado. Leta 2001 je magistriral z nalogo Gospodje Turjaški v srednjem veku, leta 2004 pa doktoriral z disertacijo Genealoška in socialna podoba rodbine Auersperg v srednjem in novem veku.

Po končanem študiju zgodovine na filozofski fakulteti je postal mladi raziskovalec na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU. Področje njegovega raziskovanja zajema predvsem genealoško in socialno podobo srednjeveškega in novoveškega plemstva v nekdanji habsburški monarhiji ter druge t. i. pomožne zgodovinske vede (heraldika, diplomatika). Kot znanstveni sodelavec je zaposlen na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU. Letos je postal urednik Kronike, časopisa za krajevno zgodovino.

zbirke, matične knjige, časopisi in revije ... Vse to so viri, iz katerih lahko črpamo nove podatke ter popravljamo in dopolnjujemo stare.

Ko je bil avtor šele na začetku svoje raziskovalne poti, je, kot je pojasnil ob izidu knjige, pogosto slišal pripombe, da je takšna tema nepotrebna in da je tako ali tako že raziskana. Toda z vsakim na novo odkritim podatkom se je zmeraj bolj kazalo, da so takšni očitki neupravičeni. Izkazalo se je, da je med tremi glavnimi linijami Auerspergov t. i. avstrijska linija iz Spodnje Avstrije skoraj povsem neraziskana. Da so se s knežjo linijo zgodovinarji ukvarjali bolj ali manj le v povezavi z njeno posestjo zunaj slovenskega ozemlja in da je tudi kranjska linija v zgodovino pisju predstavljena le z vidika vojaškega in verskega delovanja njenih posameznikov v 16. stoletju ter z vidika razlastitve v 20. stoletju. A ne le to. Obilica podatkov, ki so se do zdaj skrivali po arhivih, je, povezana v sintezo, pokazala določene detajle

»

Volker Turjaški v turnirskem dvoboju z Gašperjem Lambergerjem

» zgodovine Auerspergov, ki so bili znani do zdaj v popolnoma drugačni luči (npr. glede izboljšave grba, dedovanja posameznih posesti itd.).

Knezi in principi

Eno od vprašanj, ki mu je moral nameniti precej raziskovalnega časa, je tudi to, zakaj so v 19. stoletju vsi člani knežje linije uporabljali naziv knez oz. kneginja in zakaj je ta naziv danes pridržan samo za dva člana omenjene linije, vsi drugi pa so principi in princeze. Na to vprašanje mu ni znal odgovoriti niti eden od Auerspergov, ki jih je vprašal za razlago.

Zelo zanimivi in koristni so se mu zdeli tudi stiki s še živečimi Auerspergi. Za zgodovino svoje rodbine se zelo zanimajo, vendar večina o njej ne ve prav veliko. V pomoč pa so mu bile razne družinske legende, za katere se je izkazalo, da v sebi nosijo zrno resnice, potem ko jih je primerjal z dejstvi in očistil romantičnega balasta.

Sama zasnova monografije je zelo preprosta. Kronološko sledi rodbini Auersperg oziroma njenim posameznim članom od prve omenbe v virih leta 1162 (oziro-

ma 1062) pa do današnjega časa. Čeprav je posegel tudi v 20. in celo 21. stoletje, je težišče dela omejeno s koncem prve svetovne vojne, razpadom avstro-ogrske monarhije in formalno odpravo plemstva. Rodbina je po tem obdobju predstavljena le v nekaj potezah, ki so potrebne za razumevanje njene današnje podobe, njenega današnjega položaja.

Petsto slik

Najprej je v uvodu predstavil stanje raziskav turjaške rodbine in svoj način dela. Preden se je lotil predstavitve konkretnih izsledkov, se mu je zdelo pomembno, da naredi še krajši teoretični uvod o delovanju in pravih plemiške družbe. V tem poglavju je skušal pojasniti, kdo je pravzaprav plemič, in razložiti posamezne pojme oziroma plemiško terminologijo, ki se pojavlja v knjigi.

Na podlagi tega teoretičnega dela sledi predstavitev konkretne plemiške rodbine – Auerspergov. Prvi del zajema rodbino v srednjem veku. Tu je razgrnil številne teorije o mo-

Plošča na t. i. volovskem stolpu priča o domnevni postavitvi Turjaka leta 1067 in njegovi obnovi po velikem potresu leta 1511.

gočem izvoru Auerspergov in skušal najti zrno resnice v srednjeveških legendah, povezanih s turjaško rodbino. Avtorjeve ugotovitve glede genealoške podobe Turjaških, ki temeljijo predvsem na arhivskem gradivu, prinašajo povsem drugačno sliko od do zdaj uveljavljene. Zaradi specifičnosti raziskovanja in predstavljanja srednjeveške zgodovine je zgodovina rodbine do okoli leta 1500 zajeta v posebno poglavje, čeprav bi lahko kontinuiteto glavne veje s Turjaka vlekli nepretrgano od 13. stoletja do danes.

Novoveški sklop je razdeljen na tri dele, od katerih vsak zajema eno od treh glavnih linij – kranjsko, knežjo in avstrijsko. Vsak del pa je nato razdeljen še na več poglavij, v katerih so predstavljene posamezne veje vsake linije, ki se imenujejo po gospostvih oziroma gradovih, kjer je omenjena veja (vsaj v začetku) žive-la. Pogosto se je namreč zgodilo, da so člani neke veje prodali svoje izvorno gospostvo oziroma grad, vendar se je poimenovanje celotne veje po izvorni posesti kljub temu ohranilo.

Po historiografskem pregledu in obdelavi celotne rodbine sledi še poseben del monografije, v kateri so člani rodbine Auersperg predstavljeni leksikalno, z najosnovnejšimi podatki. Leksikalni del zajema vse člane rodbine Auersperg po abecednem vrstnem redu od 12. do 21. stoletja. Kot priloge je avtor v svojo raziskavo vključil obsežno družinsko deblo Auerspergov, slikovno gradivo (okoli 500 slik, katerih avtorica je v večini njegova žena Barbara Žabota) ter zemljevide za plastični prikaz njihove posesti in razprostranjenosti.

Projekt s podporo

Zasnovo disertacije je zastavil po precej klasičnem, preverjenem in preglednem modelu. Vsako vejo je predstavil od začetka do konca, od njenega osnovanja do njenega izumrtja oziroma do današnjih dni. Tak koncept se mu je zdel najpreglednejši in nazoren, veliko bolj od, recimo temu vzporednega, to je, da bi predstavljal osebe, ki so živele sočasno, a so pripadle različnim vejam. Za temelj neke veje je vzel njeno lastništvo nad neko zemljiško posestjo oziroma gospostvom. Ponavadi (ni pa nujno) je vejo nadaljeval najstarejši sin, ki je gospostvo po očetu podedoval v celoti. Mlajši sinovi so običajno postali vojaki ali duhovniki, če pa so imeli srečo, so podedovali manjši del posesti in tam nadaljevali svoj rod ali pa so do posesti prišli s poroko. Če je nekdo od mlajših sinov ustvaril lastno družino, a ni imel lastne zemljiške posesti, ga je obravnaval v sklopu njegove primarne veje.

Pri raziskovanju se je moral spopasti tudi z različnimi problemi, ki v slovenskem zgodovinopisju še nimajo konsenza. Npr. vprašanje slovenjenja osebnih imen in plemiških atributov ali pa vprašanje družinske pripadnosti ženskih članic rodbine. Pri delu ni imel pred seboj nekega enotnega modela, temveč je uporabljal tiste rešitve, ki so se mu zdele v danem trenutku najboljše. Namen avtorjevega raziskovanja ni bil graditi neke sinteze oziroma teorije o plemstvu kot takšnem, temveč le predstaviti konkreten segment plemstva na Slovenskem. Raziskovanje samo rodbine Auersperg, čeprav skoraj vzorčnega primerka plemiške rodbine, ne omogoča niti ne dopušča iskanja absolutnih rešitev. Lahko pa nakaže določene smernice, ki se bodo v prihodnosti pokazale kot pravilne ali pa tudi ne. Zato avtor upa, da bo v prihodnje nastalo še več podobnih analitičnih del, ki bodo nazadnje pripeljala do sinteze o življenju in delovanju plemstva na Slovenskem. Izid knjige so podprli: Janja Auersperg Novak, Občina Dolenjske Toplice, Občina Ig, Občina Kočevje, Občina Velike Lašče, Občina Žužemberk, Prevent, d. d., Slovenj Gradec in Slovenska znanstvena fundacija. **V. M.**

“Kranjski Ahil”, Andrej pl. Auersperg, zmagovalac bitke pri Sisku (1557–1594)

Fotografije so iz knjige Auerspergi